

UDK 811.163.42'373:27-558.3

Primljeno: 30. 3. 2016.

Prihvaćeno: 11. 7. 2016.

Izvorni znanstveni rad

JOŠ O KRSTU I KRŠTENJU

Petar BAŠIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
petar.basic@kbf.hr

Sažetak

Autor u ovom članku kritički analizira neke pokušaje da se u hrvatskome jeziku, u govoru o prvom sakramentu, razjednače riječi *krst* (u značenju otajstvena zbiljnost, sakrament) i *krštenje* (u značenju slavljenje ili obred sakramenta) i zaključuje da to nije potrebno, pa čak ni moguće. Drži da je *krštenje* prikladnija riječ, a da riječ *krst* u ovom kontekstu nije potrebna.

Ključne riječi: sakrament, nazivi krst i krštenje.

Prvi članak o krstu i krštenju objavio sam u *Jeziku*, časopisu za kulturu hrvatskoga književnoga jezika.¹ Vraćanje toj temi ima dvostruku svrhu: prvo, da se o tome raspravi i u teološkome časopisu i drugo, ovo je prigoda da se pođe korak dalje i da se u najmanju ruku dodatno potakne rasprava ili čak predloži rješenje.

1. Početak razlikovanja

Svojevrsni sažetak o uporabi riječi *krst* dao je svojedobno, pod tom natuknicom, Jeronim Šetka u svojoj *Hrvatskoj kršćanskoj terminologiji* (Split, 1976). Šetka

¹ Petar BAŠIĆ, O krstu i krštenju, u: *Jezik*, 50 (2003.) 2, 58–67. U članku sam razmotrio podrijetlo riječi *krst* i *krštenje* te uporabu njihovu i njihovih bliskoznačnica u slavenskim jezicima, počevši od najstarijih, posebice u hrvatskome.

ovako sažimlje tadašnje znanje o ovoj temi: »**Krst** m 1. isto što Krist kod katol. pisaca od 15. st.; 2. isto što križ kod katolika dosta često, a kod pravoslavnih obično u starini i danas, redovno s izrazom 'časni'; 3. isto što krštenje (baptisma).« Dalje kaže da »izraz potječe od grč. Christós, lat. Christus, stsl. Kr'st« te za to navodi literaturu i za to kako su se razvila značenja: krst – križ i krst – krštenje.

Premda bi se danas moglo reći ponešto drukčije, sažetak je ipak dobar i od njega se može poći. Za našu temu zanimljivo je u prvom redu ono pod brojem 3: krst – isto što krštenje (baptisma). Dakle, isto. Vjerojatno je dotada i bilo isto, a tek se u novije vrijeme počelo razjednačivati riječi krst i krštenje. Obično se pomisli da je to učinio *Rimski obrednik* iz 1929., no je li doista tako? Evo primjera iz njega. U br. 17 spominju se pojedini sakramenti: **krst**, pokora, euharistija, posljednja pomast i ženidba te potvrda i sveti red. Naslov II. glasi: »Kako treba zakonito podjeljivati sakrament **krsta**«. Tekst zatim počinje: »Sveti **krst**, vrata kršćanske vjere i vječnoga života, stoji na prvome mjestu među drugim sakramentima Novoga Zavjeta« (br. 1). Zatim dolaze ovi međunaslovi: Tvar **krsta**, Lik **krsta**, Djelitelj **krsta**, **Krštenje** djece, Obredi i ceremonije **krsta**... Evo još nekoliko primjera: da se **krst** u zgodan čas i po zakonu dijeli i prima (1), kad se podjeljuje **krst**... zove se **krst** »svečani« (3), da se za **krštenje** ne može upotrebljavati nikakva druga tekućina (4), prijeko potreban lik za **krštenje** (8), **Krst** se ne smije nipošto ponavljati (9), je li sakrament **krsta** doista podijeljen (9), Redoviti je djelitelj svečanoga **krsta** svećenik (12), Nesvečani **krst**... može svatko podijeliti (16), neka se **krst** odraslih dojadi Ordinariju (18), da svak od svoje volje zaište **krst** i da se k njemu pripusti (19,2), O **krstu** djece dvojice krivovjeraca (25), da se ceremonije, određene za **krst** djece, uzmu kod **krsta** odraslih (26), Kad se **krst** ponavlja pod uvjetom, neka se nadopune ceremonije, ako su izostavljene kod prvoga **krsta** (29) itd.

Čitajući obrednik, na prvi pogled se može učiniti da on razlikuje *krst* i *krštenje*, da je jedno naziv za sakrament, a drugo obred, no kad se pozornije i odjedanput pogledaju svi primjeri, vidi se da nije tako, nego da se te dvije riječi rabe naizmjenično u istom značenju. Napomenimo ovdje da se u prethodniku *Rimskog obrednika*, u *Ritualu rimskom* Bartola Kašića (1640.), rabi samo riječ *krštenje* (*karsten'je*).²

² U dosta citiranom članku Ivan GOLUB – Marko MIŠERDA – Tomislav MRKONJIĆ, Hrvatski teološki termini »Rituala rimskog« Bartola Kašića (1640), u: *Bogoslovska smotra*, 49 (1979.) 3, 331–357, autori nisu zapazili da Rimski obrednik ima i riječ *krštenje* (usp. pod natuknicom *karstenye*, 339). *Rimski obrednik* međutim ima *krštenje* i za lat. *lavacrum* (Kašić: *umivalisce* – vidjeti pod tom natuknicom, 346).

O razlikovanju između riječi *krst/krštenje* danas najizričnije govori *Opći religijski leksikon* (Zagreb, 2002.): **krst** – jedan od sedam sakramenata; **krštenje** – obred kojim se podjeljuje sakrament. Primjenu pak toga najdosljednije nastoji provesti II. KS-ovo izdanje koncilskih dokumenata (2008.). Tomu ćemo se vratiti nakon pregleda današnjeg stanja.

2. Stanje danas

Prošlost nam može nadahnuti rješenja, ali je također potrebno steći sliku sadašnjega stanja. U tu svrhu razmotrit ćemo određena djela iz najnovijeg doba koja su reprezentativna bilo po tome što su po sebi važna bilo stoga što su rađena promišljeno i brižljivo. To su svakako hrvatski prijevodi Svetoga pisma, zatim dokumenti Drugoga vatikanskog koncila, razni katekizmi, *Zakonik kanonskoga prava*, liturgijske knjige i teološki priručnici. Navest ćemo najprije pojedine izvore i primjere iz njih, a onda ih kratko prokomentirati.

a) *Sveto pismo, Novi zavjet: Duda-Fučak* (©1985.) i *Rupčić* (©2000.)

Mt 21,25 (usp. Mk 11,30; Lk 20,4)

D-F: **Krst** Ivanov odakle li bijaše?

Rupčić: Odakle je bilo Ivanovo **krštenje**?

Mk 1,4

D-F: (Ivan) krstio je u pustinji i propovijedao **krst** obraćenja na otpuštenje grijeha.

Rupčić: Pojavi se Ivan Krstitelj u pustinji propovijedajući obraćeničko **krštenje** za oproštenje grijeha.

Mk 10,38 (usp. 10,39)

D-F: Možete li piti čašu koju ja pijem, ili krstiti se **krstom** kojim se ja krstim?

Rupčić: Možete li popiti kalež koji ja pijem? ili primiti **krštenje** koje ja primam?

Lk 7,29

D-F: pokrstiše se Ivanovim **krstom**

Rupčić: primajući Ivanovo **krštenje**

Lk 12,50

D-F: Ali **krstom** mi se krstiti i kakve li muke za me dok se to ne izvrši!

Rupčić: A sad, moram se podvrgnuti **krštenju**. I, kako sam tjeskoban dok se to ne izvrši!

Ef 4,5

D-F: Jedan Gospodin! Jedna vjera! Jedan **krst!**

Rupčić: jedan Gospodin, jedna vjera, jedno **krštenje**;

Drugdje i D-F imaju riječ *krštenje*: Mt 3,6.7.16 (Primali su od njega **krštenje** u rijeci Jordanu... gdje mu dolaze na **krštenje**... Odmah nakon **krštenja** izađe Isus iz vode); Mk 1,5.9 (Primali su od njega **krštenje** u rijeci Jordanu... Isus... primi u Jordanu **krštenje** od Ivana); Lk 3,3 (On obiđe svu okolicu jordansku propovijedajući obraćeničko **krštenje**); Dj 1,22 (počevši od **krštenja** Ivanova); 10,37 (nakon **krštenja** koje je propovijedao Ivan); 13,24 (**krštenje** obraćenja); 18, 25 (premda je znao samo za Ivanovo **krštenje**); 19,34 (**krštenjem** Ivanovim... Ivan je krstio **krštenjem** obraćenja); Rim 6,4 (**Krštenjem** smo dakle zajedno s njime ukopani u smrt); Kol 2,12 (s njime smo ukopani u **krštenju**); Heb 6,2 (o **krštenjima!**); 1 Pt 3,21 (njezin protulik – **krštenje**).

b) *Koncilski dokumenti*

Dokumenti Drugoga vatikanskoga koncila. Cjelovit tekst dokumenata Drugoga vatikanskoga koncila izdala je Kršćanska sadašnjost iz Zagreba u dvama različitim prijevodima: prvi 1968. – 2002., a drugi 2008., s naznakom da je to VII. izdanje, popravljeno i dopunjeno, a zapravo je to tek II., promijenjeno izdanje.

Tekst pak pojedinih dokumenata s komentarom objavio je Filozofsko-teološki institut (FTI) Družbe Isusove u Zagrebu. Evo svezaka koji će biti citirani: Martin Kirigin, *Konstitucija o svetoj liturgiji Sacrosanctum concilium*, Zagreb, 1985. (Komentari, Prvi svezak); Rudolf Brajčić, *Dekret o apostolatu sojetovnih vjernika Apostolicam actuositatem*, Zagreb, 1990. (Drugi svezak); Ratko Perić – Michal Lacko, *Dekret o ekumenizmu Unitatis redintegratio. Dekret o istočnim crkvaama Orientalium ecclesiarum*, Zagreb, 1987. (Peti svezak); Rudolf Brajčić – Mato Zovkić, *Dogmatska konstitucija o Crkvi – Lumen gentium*, 1, Zagreb, 1977. (Treći svezak); Rudolf Brajčić – Ivan Kopic – Nikola-Mate Roščić – Anton Strle – Dimitrije Dimitrijević, *Dogmatska konstitucija o Crkvi – Lumen gentium*, 2, Zagreb, 1981. (Četvrti svezak).

Ovdje ćemo, uz latinski tekst, iz dvaju izdanja KS-a i iz izdanja FTI navesti primjere koji nam se čine zanimljivima.

SC 6,1: Sic per **Baptismum** homines paschali Christi mysterio inseruntur.

KS I: Tako se ljudi **krštenjem** uključuju u Kristovo vazmeno otajstvo:

KS II: Tako se ljudi **krstom** uključuju u Kristovo vazmeno otajstvo:

FTI: Tako se ljudi **krštenjem** ukorjenjuju u Kristovo vazmeno otajstvo:

SC 10,1: omnes, per fidem et **Baptismum** filii Dei facti,

KS I: svi koji su vjerom i **krštenjem** postali Božja djeca,

KS II: svi, koji su vjerom i **krstom** postali Božja djeca,

FTI: svi koji su vjerom i **krštenjem** postali Božja djeca

SC 14,1: gens sancta... vi **Baptismatis** ius habet et officium

KS I: sveti puk... snagom **krštenja** ima pravo i dužnost.

KS II: sveti puk... snagom **krsta** ima pravo i dužnost.

FTI: sveti puk... snagom **krštenja** ima pravo i dužnost.

SC 55: neophytis in Missa quae **Baptismum** subsequitur.

KS I: novokršćenicima u misi poslije **krštenja**.

KS II: novokršćenicima u misi koja slijedi nakon **krštenja**.

FTI: novokršćenicima u misi poslije **krštenja**.

SC 68: In ritu **Baptismi**

KS I: Obred **krštenja**

KS II: Neka obred **krštenja**

FTI: U **krsnim** obredima neka

SC 70: in ipso ritu **Baptismi**

KS I: u samom obredu

KS II: u samom obredu **krštenja**

FTI: u samom obredu **krštenja**

SC 109: paesertim per memoriam vel praeparationem **Baptismi**

KS I: osobito uspomenom ili pripravom na **krštenje**

KS II: prije svega po spomenu na **krst**, odnosno pripravom za **krštenje**

FTI: osobito uspomenom ili pripravom na **krštenje**

LG 72: Per **baptismus** enim Christo conformamur.

KS I: Po **krštenju** postajemo naime slični Kristu:

KS II: Po **krštenju** se, naime, suobličujemo s Kristom:

FTI: **Krštenjem**, naime, suobličujemo se s Kristom:

LG 11,1: Fideles per **baptismus** in Ecclesia incorporati

KS I: Vjernici, po **krštenju** uključeni u Crkvu,

KS II: Vjernici su **krstom** pritjelovljeni Crkvi

FTI: Vjernici se **krštenjem** pritjelovljuju Crkvi,

LG 24,1: ut homines universi, per fidem, **baptismus** et adimpletionem mandatorum salutem consequantur

KS I: da svi ljudi postignu spasenje po vjeri, **krštenju** i vršenju zapovijedi

KS II: kako bi svi ljudi postigli spasenje po vjeri, **krstu** i vršenju zapovijedi

FTI: kako bi svi ljudi postigli spasenje vjerom, **krštenjem** i vršenjem zapovijedi

LG 26,3: Ipsi regunt collationem **baptismi**

KS I: Oni uređuju dijeljenje **krštenja**,

KS II: Oni uređuju podjeljivanje **krsta**,

FTI: Oni uređuju dijeljenje **krštenja**,

LG 44,1: Per **baptismus** quidem mortuus est peccato

KS I: Već je po **krštenju** umro grijehu

KS II: Po **krstu** je, doduše, umro grijehu

FTI: Već je **krštenjem** umro grijehu

LG 64: praedicatione enim ac **baptismo** filios... ad vitam novam et immortalem generat.

KS I: jer propovijedanjem i **krštenjem** rađa na novi i besmrtni život djecu,

KS II: Propovijedanjem i **krstom** ona, naime, na novi i besmrtni život rađa djecu

FTI: Propovijedanjem, naime, i **krštenjem** rađa na nov i besmrtni život sinove

UR 3,1: et **baptismum** rite receperunt... Nihilominus, iustificati ex fide in **baptismate**,

KS I: i koji su ispravno primili **krst**... Ipak se ti, vjerom opravdani u **krštenju**,

KS II: i na pravi su način **kršteni**... Uza sve to, oni se, u **krstu** iz vjere opravdani,

FTI: i valjano su primili **krst**... Uza sve to, opravdani iz vjere u **krstu**,

UR 22,1: **Baptismi** sacramentum, quandocumque... rite confertur,

KS I: Kad god se... sakramentat **krsta** ispravno dijeli

KS II: Kad god se sakrament **krsta**... valjano podjeljuje,

FTI: Po sakramentu **krsta**, kad god se on... valjano podjeljuje

UR 22,2: **Baptismus** igitur vinculum sacramentale constituit... Itaque **baptismus** ordinatur ad integram fidei professionem

KS I: **Krst** je dakle sakramentalni vez jedinstva... Stoga **krst** smjera k cjelovitom ispovijedanju vjere,

KS II: **Krst**, dakle, tvori sakramentalnu svezu jedinstva... Stoga je **krst** usmjeren na cjelovito ispovijedanje vjere...

FTI: **Krštenjem** se, prema tome, uspostavlja sakramentalna veza jedinstva... Stoga se **krštenje** usmjeruje na cjelovito ispovijedanje vjere,

UR 22,3: (quamvis) deficiat earum plena nobiscum unitas ex **baptismate** profluens

KS I: (one) nemaju s nama punog zajedništva što proistječe iz **krsta**,

KS II: (premda im) nedostaje potpuno jedinstvo s nama, koje proistječe iz **krsta**,

FTI: (iako im) nedostaje potpuno jedinstvo s nama, koje izvire iz **krštenja**,

AA 3,1: Per **Baptismum** enim corpori Christi mystico inserti,

KS I: Njih, koji su po **krstu** ucijepljeni u mistično Tijelo Kristovo,

KS II: (ih), **krstom** ucijepljene u otajstveno Kristovo Tijelo

FTI: Njih, **krštenjem** ucijepljene u Kristovo tijelo (!),

AG 6,3: ut homines... Ecclesiae per **Baptismum** aggregentur

KS I: kako bi se ljudi... po **krštenju** pribrojili Crkvi

KS II: kako bi se ljudi... po **krštenju** pridružili Crkvi,

FTI: (Deseti svezak, nije objavljen)

Heinrich DENZINGER – Peter HÜNERMANN, *Zbirka sažetaka / vjerovanja / definicija i izjava o vjeri i ćudoređu*, Đakovo, 2002., prijevod s izvornika Ljudevit Plačko, teološka lektura Ivan Zirdum, jezična lektura Franjo Gruić.

Hrvatski se izdavač opredijelio za riječ *krštenje* (za brzu konzultaciju usp. Sustavno kazalo, 1185–1188). Između mnogih primjera izdvajam jedan: »Ispovijed vjere u jedno **krštenje**.« To dolazi na različitim mjestima (usp. str. 1185, K 3a), a izvor je Ef 4,5. Na tome mjestu Duda-Fučak prevode »jedan krst«, a Rupčić »jedno krštenje«. I Zagoda ima »jedno krštenje«.³

c) *Katekizmi*

Katekizam Katoličke Crkve, Zagreb, 1994., prijevod i slog Glas Koncila, [redakcija Anton Benvin].

Evo pojedinih naslova gdje se spominje riječ *krst/krštenje*: **Krštenje** u nauku spasenja; Kristovo **krštenje**; Kako se slavi sakrament **Krsta** (!); **Krštenje** u Crkvi; **Krštenje** odraslih; Vjera i **Krst** (!); Nužnost **krsta**.

Veliki katekizam proglašen od sv. Pija X., Split, 1992.; teološka lektura Srećko Bezić, jezična lektura Radovan Vidović i Vlade Lozić.

Tu dolazi samo riječ *krštenje*: O **krštenju**; Narav i učinci **krštenja**; sakrament **krštenja**; **krštenje** odraslih; potreba **krštenja**; primanje svetoga **krštenja**...

Snagom Duha. Uvod u vjeru i život kršćanske zajednice. Priprava za sakrament potvrde (krizmu), Zagreb, 2004., autori Josip Baričević, Ana Gabrijela Šabić, Bonaventura Duda, Josip Turčinović i dr., uredio Josip Baričević.

U Kratkom pregledu katoličke vjere govori se i o sakramentima (212–218). Za prvi je sakrament stavljen naslov **Krštenje (krst)**, a tako i u nabranjanju »sedam svetih sakramenata« (212). Dvojadi naziv nalazi se samo u naslovu, dok se u tekstu ne pojavljuje riječ *krst*, nego samo *krštenje*.

d) *Zakonik kanonskoga prava*

Zakonik kanonskoga prava, Zagreb, 1988. U hrvatskom prijevodu *Zakonika kanonskoga prava* riječ *krštenje* dolazi mnogo puta, čak i za sam naziv sakramenta.

³ Bonaventura DUDA – Jerko FUČAK, *Novi zavjet*, Zagreb, 1985.; Franjo ZAGODA, *Sveto pismo. Novi zavjet. I. dio: Evanđelja i Djela apostolska*, Zagreb, 1925. = 1938.; Ljudevit RUPČIĆ, *Novi zavjet i Psalmi*, Mostar – Zagreb, 2000.

Npr.: Tko nije primio **krštenje**, ne može valjano primiti ostale sakramente. Sakramenti **krštenja**, potvrde... (kan. 842). Riječ *krst* dolazi svega nekoliko puta: **Krst**, vrata sakramenata, stvarni ili barem **krst** želje... (kan. 849); **Krst** se podjeljuje po redu propisanom u obrednim bogoslužnim knjigama (kan. 950); **Krst** može primiti svaka osoba i samo osoba koja nije krštena (kan. 864); Da bi se dokazalo da je **krst** podijeljen... (kan. 876); Ako nije krstio župnik ili ako **krst** nije podijeljen u njegovoj prisutnosti... (878).

Dodajmo tomu da je u prevođenju na mnogo mjesta izbjegnuta imenica, neopravdano. Evo za to nekoliko primjera: *Baptismus conferatur* sive per immersionem sive per infusionem – *Neka se krsti* ili uranjanjem ili polijevanjem (kan. 854); *Licet baptismus quolibet die celebrari possit, commendatur tamen...* – Iako se može krstiti svakog dana, ipak se preporučuje... (kan. 856); *Qui baptismum administrat* – Tko krsti (kan. 875); *Si baptismum neque a parrocho neque eo praesente ministratus fuerit, minister baptisimi...* – Ako nije krstio župnik ili ako krst nije podijeljen u njegovoj prisutnosti, *krstitelj*... (kan. 878). Itd.

Da slika bude cjelovitija, spomenimo ovdje i hrvatske prijevode prethodnog Zakonika (1917):

a) Zakonik crkvenog prava uređen po odredbi pape Pija X., proglašen po nalogu pape Benedikta XV. (1917.), [preveo] dr. Josip Pazman, uredio Matija Berljak, Zagreb – Rim, 2014. (prijevod dovršen 1919., donedavno bio u rukopisu).

b) Kodeks kanonskog prava uređen po odredbi sv. oca pape Pija X., proglašen po nalogu pape Benedikta XV. ... preveo Franjo Herman, priredio i uvod napisao Matija Berljak, Zagreb, 2007. (prijevod dovršen 1944., doradivan sve do prevoditeljeve smrti 1949.).

Uz Hermanov prijevod donesen je i latinski izvornik pa ćemo latinski tekst iz njega preuzimati. Na početku donosimo latinski tekst Zakonika iz 1917., zatim dva njegova prijevoda, Pazmanov i Hermanov.

CIC 1917: Liber tertius: De rebus / Pars prima: De sacramentis / Titulus I.:
De **baptismo**

Pazman: Knjiga treća: Stvari / Dio prvi: Sveta Otajstva / Naslov I.: **Krštenje**

Herman: Knjiga treća: Stvari / Dio prvi: Otajstva / Naslov I.: **Krštenje**

Kan. 737,1: **Baptismus**, Sacramentorum ianua ac fundamentum... valide non confertur, nisi...

Pazman: **Krštenje**, koje je ulaz i temelj svetih Otajstava... ne podjeljuje se valjano...

Herman: **Krštenje** se, vratnica i osnovica Otajstava... valjano podjeljuje samo...

Kan. 738,1: Minister ordinarius **baptismi** sollemnis est sacerdos;

Pazman: Redoviti djelitelj **krštenja** svečanoga jest svećenik

Herman: Redovni je djelitelj svečanog **krštenja** svećenik;

Kan. 745: De **baptismi** subiecto

Pazman: Krštenik

Herman: Primalac **krštenja**

Kan. 755: De ritibus et caeremoniis **Baptismi**

Pazman: Obredi i ceremonije **krštenja**

Herman: Obredi i svečanosni čini pri **krštenju**

Kan. 755,1: **Baptismus** sollemniter conferatur

Pazman: **Krštenje** neka se podjeljuje svečano

Herman: **Krštenje** treba podijeliti svečano

Kan. 757,1: In **baptismo** sollemni adhibenda est aqua

Pazman: Kod svečanoga **krštenja** mora se uzeti...

Herman: Kod svečanog **krštenja** mora se uzeti voda...

Kan. 770: De tempore et loco **baptismi** conferendi

Pazman: Vrijeme i mjesto **krštenja**

Herman: Vrijeme i mjesto podjeljivanja **krštenja**

Nazivi drugih sakramenata (u naslovima)

- CIC 1917: De confirmatione, De sanctissima eucharistia, De poenitentia, De extrema unctione, De ordine; De matrimonio.
- Pazman: Krizmanje, Presveto otajstvo euharistije, Pokora, Posljednje pomazanje, Red, Ženidba.
- Herman: Potvrda, Presveta euharistija, Pokora, Posljednja pomast, Red, Ženidba.

e) Liturgijske knjige

Red krštenja [djece], Zagreb, 1970.: Što se tiče vremena podjeljivanja **krsta**, nek' se u prvom redu ima u vidu spasenje djeteta (8); Da se osvijetli vazmeni značaj **krsta**, preporučuje se da se sakrament obavi u vazmenom bdijenju ili nedjeljom (9); ... da svi koji su po **krstu** zajedno s Kristom ukopani u smrt (54); Krstitelj: Hoćete li dakle da I. primi **krst** u vjeri Crkve što je sad svi zajedno ispovjedismo? (60); Sam je Krist svojoj Crkvi povjerio **krst** kad je apostole odaslao i rekao: »Idite i učinite sve narode učenicima mojim! Krstite ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga.« (138); Čitač: Da se ovo dijete pokaže zahvalnim Bogu za primljeni **krst** i ozdravljenje, molimo te (175).

Red pristupa odraslih u kršćanstvo, Zagreb, 1998.: Po **krstu** se naime pritjelovljuju Kristu, uključuju se u Božji narod (2); **Krst**, vrata života i kraljevstva, prvi je sakrament novoga zakona (3); Osim toga, **krst** je sakrament kojim se ljudi pritjelovljuju Crkvi (4); Priprava na **krst** i kršćanska pouka u prvom su redu dužnost Božjeg naroda, to jest Crkve, koja vjeru primljenu od apostola prenosi i gaji (7); Neka nitko, osim iz prijeke potrebe, ne podjeljuje **krst** na tuđem području bez potrebnog dopuštenja, pa ni svojim podložnicima (11,3); U latinskoj se Crkvi **krst** podjeljuje ovim riječima: »Ja te krstim u ime Oca i Sina i Duha Svetoga.« (23); Toj je evangelizaciji posvećeno cijelo vrijeme pretkatekumenata kako bi u pripravnika dozrela živa spremnost da idu za Kristom i da zatraže **krst** (Preth. nap. 10). Itd.

Blagoslovi, Zagreb, 2007.: I drugi laici... snagom općega svećeništva u koje su promaknuti po **krštenju** i potvrdi... (Preth. nap. 18); Za primljeni sakrament **krštenja** po kojem si srce djetesca učinio hramom Duha Svetoga (br. 246); Budući da je **krštenje** početak cjelokupnoga kršćanskog života... (833); Sve neka se tako rasporedi da bude jasno kako je **krštenje** povezano s riječi Božjom...

(835); Podjeljivanje **krštenja** predstavlja početak onoga duhovnog života... (839); Neka se napose pouče... da ih prožme štovanje i ljubav prema **krštenju** i njegovu znaku... (841); Kad se podjeljuje **krštenje**, neka se osim toga pripravi... (842); Nakon čitanja... da nazočni potpunije shvate važnost **krštenja**... (851); ... koji traže da im se podijeli sveto **krštenje** (853); Oče milosrđa, koji si stvorio čovjeka na svoju sliku i po **krštenju** ga posvetio (873); Prigodom nekih liturgijskih slavlja, kao što su **krštenje**, vjenčanje, sprovod... (943); ... a samog je sebe nazvao živom vodom i ustanovio je za nas **krštenje**, sakrament vode, znak spasonosnog blagoslova (1085); Podsjeća nas i na sakrament **krštenja** po kojem smo se preporodili... (1090); Pogledaj na nas koji smo... iz vode i Duha Svetoga po **krštenju** nanovo rođeni (1094).

Egzorcizmi i druge prošnje, Zagreb, 2010.: Neka ova voda bude spomen primljeneoga **krštenja** i neka sjeća na Krista... (br. 44); Bože... koji si čovjeka na svoju sliku sazdao i milošću **krštenja** još divnije obnovio (Prošnje, br. 3, str. 96).

f) *Drugi izvori*

Karl RAHNER – Herbert VORGRIMLER, *Teološki rječnik*, Đakovo, 1992., s njemačkoga preveli Franjo Gruić i Ivan Zirdum. U natuknici Krštenje stoji na samom početku: **Krštenje** je prvi i temeljni sakrament... i dalje se rabi samo ta riječ.

Suvremena katolička enciklopedija, Split, 1998., izdavač Laus, glavni urednik hrvatskog izdanja Mato Zovkić, teološka redakcija Branko Jozić i Mato Zovkić, lektura Ilija Drmić. Iz natuknice Krštenje upućuje na Sakramenti inicijacije i ondje pod **Krštenje** rabi se samo ta riječ, ne spominje se riječ *krst*. Ima još natuknice: **Krštenje** djece, **Krštenje** u Duhu Svetome te **Krštenje** željom.

Opći religijski leksikon, Zagreb, 2002., izdanje Leksikografski zavod Miroslav Krleža, glavni urednik Adalbert Rebić, ovako rješava to pitanje: **krst** – jedan od sedam sakramenata; **krštenje** – obred kojim se podjeljuje sakrament.

Enciklopedijski teološki rječnik, Zagreb, 2009., izdavač Kršćanska sadašnjost, glavni urednik Aldo Starić, lektura Ivanka Bilić. Natuknica **Krst/Krštenje** ovako počinje: »**Krst** (a sam obred '**krštenje**') je prvi od sedam kršćanskih sakramenata...« Drugi primjeri: »No napose je Ivan Krstitelj propovijedao **krst** obraćenja na oproštenje grijeha (Mk 1,1-5)«; »Teologiju **krsta** veoma je razvio apostol

Pavao. **Krštenje** je uranjanje (ukop) u smrt Kristovu...«; »**Krštenje** označuje i određuje kršćaninov život, koji je hod i življenje po Duhu«; »Svjedočanstva III. st. ... govore nam da se **krštenje** svečano podjeljivalo u vazmenom bdijenju...«

Teološki priručnici:

Franz COURTH, *Sakramenti. Priručnik za teološki studij i praksu*, Đakovo, 1997., preveli Marijan Cipra i Ivan Zirdum, lektura Snježana Majdandžić. Na str. 117 nalazimo naslov **Krst** kao temeljni sakrament, a malo dalje tekst: »Oduvijek je u Crkvi **krštenje** bilo ulaznim vratima i temeljem cjelokupnog kršćanstva« (str. 119) te međunaslove: Pavlovo shvaćanje **krštenja** (126); **Krst** i ispovijest Trojstva (137); Spor oko heretičkog **krsta** (147); **Krštenje** kao temeljni sakrament (158); **Krštenje** u jednu Crkvu (160); **Krštenje** i crkveni identitet (163); **Krštenje** kao trojstveni događaj (165); **Krštenje** kao opravdanje (167); Nužnost **krštenja** za spasenje (168).

Ante MATELJAN, *Otajstvo poslanja. Sakrament potvrde*, Split, 2004. (nije naznačen lektor). Evo primjerā koji mi se čine zanimljivima: Sakramentalnost potvrde i njezin odnos s **krštenjem**; Usmjerenost **krštenja** i potvrde prema euharistiji (13); Pastoralno pitanje potvrde neodvojivo je od pastoralnog problema nediferenciranog podjeljivanja sakramenta **krštenja** svima, poglavito novo-rođenčadi (18); Isusovo **krštenje** na Jordanu svakako je najznačajniji događaj koji opisuje Kristovo pomazanje Duhom (31); Neki u tome vide eventualno razlikovanje između prozelitskog, ivanovskog i kršćanskog **krštenja**, odnosno poganskih obrednih pranja (43); Poslanica Efežanima, poglavito 4 – 5 poglavlje govori o novom životu u Kristu, po **krštenju** i opečaćenju Duhom (45; zarezi preneseni kako je u izvorniku); U Dj 8 čitamo kako je đakon Filip podjelio [!] **krštenje** (50); U polemici oko valjanosti heretičkog **krštenja**... (57); za razumijevanje odnosa **krštenja** i potvrde, te pitanje djelitelja **krštenja** (66); Nakon što si primio milost po **krštenju** i obukao bijelu sjajnu haljinu... (73); Budući... da **krštenje**, potvrda i sveti red utiskuju u dušu neizbrisiv biljeg... (84). Itd.

Ivan KARLIĆ, *Sveti sakramenti*, Zagreb, 2014., lektor Ljudevit Maračić. Naslov teksta o prvom sakramentu glasi: Sakrament **krsta** (23). I odmah na početku navodi tekst iz *Katekizma Katoličke Crkve*: »Sveti **krst** je temelj cijeloga kršćanskog života...« Zatim u Uvodu nastavlja: »Prije nego li počnemo potanje govoriti o **krštenju**, podsjetit ćemo se da se sakrament **krsta** te sakramenti euharistije i potvrde nazivaju *sakramentima kršćanske inicijacije*.« Osim Uvoda

dolaze još ovi međunaslovi: Povijesna praksa sakramenta **krsta**; Biblijsko-teološko značenje sakramenta **krsta**; Ustanovljenje **krštenja**; Sakrament **krsta** u ranom kršćanstvu; Ranokršćanska (novozavjetna) teologija **krštenja**; Povijesni pregled **krštenja**; Teološko-pastoralno razumijevanje sakramenta **krsta**; Učinci **krštenja** prema Novom zavjetu; **Krštenje** i oprostjenje grijeha; **Krštenje** i posvećenje; Eklezijalni učinak **krštenja**; Bitni obredi **krštenja** (materija i forma); Služitelj (djelitelj) i primatelj **krštenja**; *Krštavanje djece*; *Krštavanje odraslih*; Nužnost **krštenja** za spasenje.

g) *Kratak komentar*

Izvorā i primjerā iz njih moglo bi biti i mnogo više, ali dostajalo bi ih i manje.⁴ Oni bi, i brojni i manje brojni pružili prilično vjernu sliku o raspodjeli nazivā *krst/krštenje* za prvi sakrament. Kada je riječ o samom obredu, danas nema nikakve dvojbe: to je krštenje. Dvojba nastaje samo u vezi s nazivom sakramenta. I tu nastaje pitanje: Je li potrebno nazivom razlikovati obred za slavljenje sakramenta i sam sakrament? Iz primjerā o sadašnjem stanju može se lako zaključiti da, sve ako bi se to i htjelo, nije uvijek lako razlikovati kada bi bilo jedno, a kada drugo, i u tome se razlikuju različita izdanja istoga djela, a neujednačenosti ima i u istome izdanju i kod istoga autora.

Kako je već spomenuto, najizričnije o razlikovanju govore *Opći religijski leksikon* i *Enciklopedijski teološki rječnik*, a najdosljednije ga nastoji provesti drugo KS-ovo izdanje koncilskih dokumenata. To je najočitije u SC 109: u latinskom izvorniku riječ *Baptismus* dolazi samo jedanput, a hrvatski prevoditelj/redaktor ponavlja pojam drugom riječju pa za latinsko »memoriam vel prae-paratio Baptismi« dobivamo prijevod »spomen na krst, odnosno pripremu za krštenje«. Prvo pak KS-ovo izdanje ostavlja dojam da su ga radili različiti prevoditelji i da završna redakcija nije ujednačena. U drugom izdanju pokazuje se izrazita težnja za ujednačenjem, no ono nije posve dosljedno provedeno.

U prvim izdanjima liturgijskih knjiga obnovljenih poslije Drugoga vaticanskog koncila načelno se nastojalo razlikovati *krst/krštenje*, no to nije dosljedno provedeno. Tako primjerice u molbenici jutarnje utorka I. tjedna nalazimo: »Po **krštenju** si nas učinio kraljevskim svećenstvom«, a na subotu I. tjedna: »U **krstu** si nas prosvijetlio.« U drugim, popravljenim izdanjima početna na-

⁴ Primjera je navedeno možda i više nego je potrebno, i zacijelo su se mogli navesti i sažetije, no htio sam da se i iz ovoga nasluti problem hrvatskoga teološkoga prevođenja, premda ovdje u to ne ulazim.

kana je dosljednije provedena (uz to da je u nekim obrascima još uvijek ostalo **krštenje**, npr. u simbolu vjere: »vjerujem u jedno **krštenje**«).

S obzirom na ovo pitanje, posebno mjesto zauzimaju biblijski prijevodi. Tu se nameće pitanje je li uopće moguće u njima tražiti nazive za sakramente, pogotovo u Starome zavjetu, primjerice kada se govori o krštenju Ivanovu.⁵

Na jezičnu preciznost osobito paze pravni dokumenti. U našem slučaju nešto kolebanja susrećemo samo u najnovijem hrvatskom prijevodu *Zakonika kanonskoga prava*.⁶

Naveli smo i neke teološke priručnike. Tu međutim ne možemo sa sigurnošću razlučiti što je autorovo, što lektorovo, a što urednikovo.

Zaključna razmišljanja

Ponajprije s iznenađenjem zapažamo da hrvatski naziv *krštenje* nije prevedena ni grčke ni latinske riječi, nego je izvedena od riječi *krst*. Osim što ničim ne upućuje na sakramentalni znak, takav »prijevod« uzrokuje i druge neprilike, što je vidljivo i u navedenom primjeru: »Neki u tome vide eventualno razlikovanje između prozelitskog, ivanovskog i kršćanskog krštenja, odnosno poganskih obrednih pranja.« Sve su to obredna pranja ili »krštenja«, a različito su nazvana, no nije jasno po kojem se kriteriju razlikuju.

Petar Skok i Alemko Gluhak u svojim etimološkim rječnicima izvode riječ *krst* od Krist.⁷ *Krst* u najstarijem slavenskom jeziku znači *križ*, no i ovdje vidimo neprilike kao i u prethodnom primjeru (*baptismus/krštenje*): riječ *krst* izvorno izravno upućuje na Krista,⁸ a za hrvatski ekvivalent *križ* to se ne može reći. Prema tome, i glagol *krstiti* mogao je zadržati izvorno značenje »postati

⁵ Od primjera u biblijskim prijevodima koje smo usporedili riječ *krst* u tom značenju rabe samo Duda-Fučak (Zagoda samo jedanput), a posve ju izbjegava Rupčić. Usp. Petar BAŠIĆ, O krstu i krštenju, 62–63.

⁶ Kolebanje je vidljivo i kod jednoga istaknutog hrvatskog crkvenog pravника, Matije Berljaka, jednog od suradnika na hrvatskom prijevodu *Zakonika*. Kod njega vidimo razliku već u naslovu jedne njegove knjige i jednog članka: Matija BERLJAK, *Kumovi svjedoci. Krst – potvrda – ženidba*, Zagreb, 2010.; Matija BERLJAK, Sakrament krštenja prema novom crkvenom Zakoniku, u: *Kateheza*, 6 (1984.) 4, 39–48.

⁷ Usp. Petar SKOK, *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika*; pod Krist; Alemko GLUHAK, *Hrvatski etimološki rječnik*; pod *krst*. (Ovdje ponešto mijenjam što sam napisao u članku navedenom u bilj. 1, 65–66.)

⁸ Usp. Petar BAŠIĆ, O krstu i krštenju, 59–63. Tu međutim ima dosta zbrke. Ako se promatraju sve potvrde u izvorima, može se zaključiti da se i za jedan i za drugi pojam rabe oblici *krst/hrst*. Trebalo bi proučiti kako je s time u pojedinim izvorima, koji od njih izjednačuju, a koji razlikuju oznake za *Krist* i za *krštenje*.

krst = pomazanik⁹ na području istočnoga kršćanstva ili gdje je istočni utjecaj duže ostao i gdje je zadržana riječ *krst* u značenju hrvatske riječi *križ*.

U hrvatskim je krajevima, čini se, prevladalo značenje *krstiti* = znamenovati znakom križa, a kršćanin bi bio onaj koji je znamenovan tim znakom.¹⁰ Zanimljivo je da Bartol Kašić, kada je riječ o Isusu, ne rabi riječ *krštenje*, nego *okupan'je* (Mk 10,39 i Lk 12,50). Trebalo bi istražiti je li još tko upotrijebio tu ili sličnu riječ za *baptismus*.¹¹

Usprkos nekim nastojanjima da se utvrdi značenjsko razlikovanje između *krst/krštenje*, kolebanje je još i danas prilično veliko, a razlog tomu može biti i to što se osjeća da *krst* danas ne pripada hrvatskome jeziku, možda najviše zbog značenja te riječi u nama bliskim jezicima (srpskome, makedonskome), gdje ona znači *križ*.

U hrvatskom je stručnom jeziku, kako smo vidjeli, riječ *krst* za naziv sakramenta djelomice prihvaćena, a u razgovornome jedva da se može čuti. Istina je da i riječ *krštenje* dolazi od *krst*, ali preko glagola *krstiti* pa veza s krstom nije neposredno vidljiva. Zato se u hrvatskim krajevima riječ *krštenje* za naziv sakramenta mogla raširiti lakše negoli riječ *krst*. Po istom su načelu u hrvatskome mogle ostati kao standardne riječi izvedenice od *krst*: *krstiti* (u značenju 'podijeliti sakrament krštenja', dok bi u značenju 'načiniti znak križa' uz riječi »U ime Oca...« to danas bio regionalizam), *krstitke*, *raskrstiti s kim*, *raskrsnica*, *krstarica*, *krstariti*, *krstaš* itd.

Jezik se kao živi organizam razvija, ali katkada norma taj razvoj usmjerava propisujući ili barem preporučujući neke pojedinosti. To ipak ne čini proizvoljno, sve mora biti na neki način utemeljeno.

Određeno značenjsko razlikovanje između riječi *krst/krštenje*, kako smo vidjeli, još uvijek postoji, no od njega – i ovaj je rad upravo to htio pokazati –

⁹ Tako npr. tumači naziv *kršćani* Teofil iz Antiohije oko god. 180. Riječ je tu o potvrdnom pomazanju koje se obavljalo zajedno s krštenjem. Izvor u: Ante MATELJAN, *Otajstvo poslanja. Sakrament potvrde*, Split, 2004., 67.

¹⁰ Hrvatskoglagoljski misali u izrazu *red krštenja djece* upotrebljavaju riječ *znamenovati*. Tako npr. Newyorški misal (15. st.): Čin' zn(a)men(a)ti ml(a)děnce, f. 292v. Druge potvrde mogu se naći u knjizi Josip Leonard TANDARIĆ, *Hrvatskoglagoljska liturgijska književnost*, Zagreb, 1993., 230–245.

¹¹ Zacijelo bi to bio bolji naziv za sakrament krštenja. I danas, kada o tom sakramentu govorimo opisno, rabimo i druge riječi, kao npr. *kupelj*, *kupelj preporođenja*, no to je od latinske riječi *lavacrum*. Ipak bi *sakrament kupelji* bio mnogo primjereniji naziv nego *sakrament krsta/krštenja*. No promjenu u tako važnom nazivu ipak bi bilo teško provesti ako novi naziv ne bi bio već u uporabi barem približno koliko i stari. Tako primjerice od nazivā *potvrda/krizma* i jedan i drugi bi mogao lako prevladati ako bi se to htjelo jer su oba u govoru približno podjednake učestalosti (tu je međutim mjerodavan latinski naziv *confirmatio* pa je opravdano da službeni naziv bude *potvrda*).

nema praktične koristi, nego može unijeti samo zabunu. Takvo razlikovanje ne može se opravdavati, kako bi se moglo pomisliti, ni hrvatskom tradicijom. *Krst* za latinsko *baptismus/baptisma* u hrvatskim izvorima u daljoj prošlosti pojavljuje se vrlo sporadično, no nije moguće sa sigurnošću utvrditi jesu li riječi *krst/krštenje* značile isto ili su se značenjski razlikovale.

U prošlosti se susreće jedna druga zanimljivost: značenjsko razlikovanje po naglasku: *křštěnje* = sam čin krštavanja (*baptisatio, das Taufen*); *kršténje* = sakrament krštenja (*baptismus, die Taufe*). Najprije je to zabilježio u svome rječniku Vuk Stefanović Karadžić, a kasnije vjerojatno po uzoru na nj i Dragutin Parčić. No ni jedan ni drugi ne navode izvore pa iz toga ne možemo mnogo zaključivati. Takvog razlikovanja ima još uvijek u hrvatskome jeziku, npr. *pěčénje* (radnja kojom se što peče) i *pečénje* (ono što je pečeno). Akademik Stjepan Babić u svojoj *Tvorbi riječi* (1986.) među riječima koje s drukčijim naglaskom dobivaju drukčije značenje spominje i *křštěnje/kršténje*.¹² Danas je međutim značenjsko razlikovanje prema naglasku u tom primjeru iščezlo (ako je uopće i postojalo jer pitanje je koliko se u tome može vjerovati Vuku Stefanoviću Karadžiću) i moralo bi se uložiti određeno htijenje da se ono obnovi ili uspostavi, dakako ako se misli da je korisno razlikovati čin podjeljivanja sakramenta od samog sakramenta. Takvog razlikovanja nema ni za jedan drugi sakrament pa je pitanje čemu bi ono služilo ovdje. Sakrament ne postoji u sebi, nego se uvijek podjeljuje i prima. Zanimljivi su u tom pogledu nazivi za dva sakramenta u Pazmanovu prijevodu *Kanonskoga prava: krizmanje* i *posljednje pomazanje*. Glagolskom imenicom bolje se izražava naziv sakramenta pa bi i zbog toga bilo bolje reći *krštenje* nego *krst*. A ako se želi istaknuti da je riječ o obredu po kojem se sakrament prima/podjeljuje/slavi, onda treba to i reći: u ovom slučaju, *obred krštenja*.

Crkvene smjernice potiču, a to i logika stvari traži, da se isti tekstovi uvijek jednako prevedu: u Svetome pismu, u liturgiji, u katehezi, u crkvenim dokumentima...¹³ To posebno vrijedi za stručno teološko nazivlje. A na ovom primjeru vidimo koliko smo daleko od toga.

¹² Promatrajući te riječi pod tvorbenim vidom, za *křštěnje* /na r treba ovakav naglasak: ñ/ kaže da je 'radnja kojom se krsti', a za *kršténje* 'čin kojim se što krsti' (br. 479). Nije međutim jasno kako je to primjenjivo na naš slučaj.

¹³ U vremenskoj povezanosti s objavljivanjem 3. tipskoga izdanja *Missale Romanum* (2002.) objavljena je Peta uputa *Liturgiam authenticam* o pravilnoj primjeni Konstitucije o svetoj liturgiji (usp. SC 36). Papa ju je odobrio 20. ožujka 2001. Ta uputa, peta po redu takve vrste, zamjenjuje sve prethodne. Donosi na jednome mjestu sve o priređivanju i objavljivanju tekstova za liturgiju na narodnim jezicima. A to se po analogiji može primijeniti na sve crkvene tekstove.

Summary

MORE ON THE USAGE OF THE TERMS KRST AND KRŠTENJE

Petar BAŠIĆ

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Vlaška 38, p.p. 432, HR – 10 001 Zagreb
petar.basic@kbf.hr

In this article the author analyses critically some attempts in the Croatian language, in the discourse on the first sacrament, to differentiate between the term krst (the mysterious reality, sacrament of baptism) and the term krštenje (celebration or the ritual of the sacrament of baptism) and concludes that this is not necessary or even possible. The author holds that krštenje is a more appropriate term, while the term krst is not necessary in this context.

Keywords: *sacrament of baptism, krst, krštenje.*